

Videns- og idekatalog

til læsepolitik 2018-2022

Indholdsfortegnelse

Kvalificerende læseundervisning gennem hele skoleforløbet	4
Fonemopmærksomhed og bogstavkendskab	4
Afkodning / Udnyttelsen af skriftens principper, herunder ikke mindst skriftens lydprincip	4
Flydende læsning.....	4
Ordkendskab.....	5
Læseforståelse (strategier og tekststrukturer).....	5
Læseudvikling	5
Fælles mål og læsning	6
Sprogundervisning i 0.klasse	7
Tiltag	7
Fælles Mål i dansk	8
Fælles mål for dansk i 1.-2. klasse	8
.....	8
Tiltag på 1.-2. klassetrin.....	9
Læsning.....	9
Fremstilling	9
Fælles mål i dansk 3.- 4. klasse	10
Tiltag på 3.-4. klassetrin.....	10
Læsning.....	10
Fremstilling	11
Fælles mål i dansk 5. – 6. klasse	11
Tiltag i 5.-6. klasse	12
Læsning:.....	12
Fremstilling:	12
Fælles mål i dansk 7. – 9. klasse	13
Tiltag 7.-9. klasse	14
Læsning.....	14
Fremstilling	14
Sproglig udvikling - Faglig læsning og skrivning i alle fag	15
Nøglekompetencerne i den faglige læsning.....	15
Inspiration til tilrettelæggelse af forløb, det gradvist støtter, udbygger og konsoliderer eleverne sproglige udvikling	17

Inspiration til arbejdet med den faglige læsning og skrivning – Tekstbaseret læring.....	18
Læseguide.....	18
Skrivedidaktik	19
Tosprogede elevers sprog – og læseundervisning	20
Afkodning – fonemopmærksomhed og udnyttelse af skriftens principper	20
Flydende læsning, ordkendskab og læseforståelse.....	20
Ordkendskab.....	20
Hvilke ord skal der fokuseres på.....	21
Direkte undervisning i ordkendskab - hvordan	21
Læseforståelse.....	21
Forskningsbaserede anbefalinger til, hvordan lærere og pædagoger kan understøtte sprog-og læseudvikling hos tosprogede elever:.....	22

Kvalificerende læseundervisning gennem hele skoleforløbet

Forskningen peger på, at læseundervisningen skal fokusere på nedenstående fem nøglekompetencer for at give læsesucces. De fem nøglekompetencer er derfor omdrejningspunktet i hele skoleforløbet i skolernes indsats på læseområdet.

- Fonemopmærksomhed og bogstavkendskab
- Afkodning/Udnyttelsen af skriftens principper, herunder ikke mindst skriftens lydprincip
- Flydende læsning
- Ordkendskab
- Læseforståelse (strategier og tekststrukturer)

Læseundervisningen skal gennem hele skoleforløbet fokusere på de fem nøglekompetencer.

Fonemopmærksomhed og bogstavkendskab

Børns tidlige opmærksomhed på de enkelte sproglyde hører til blandt de stærkeste – og bedst undersøgte – indikatorer på, hvordan det går med børns senere læseudvikling. Jo bedre fonemopmærksomhed, jo større sandsynlighed for, at børnene senere bliver gode læsere. Fonemopmærksomhed og at eleverne solide erfaringer med fonem-grafemsammenhængen prioriteres højt i indskoling.

Afkodning / Udnyttelsen af skriftens principper, herunder ikke mindst skriftens lydprincip

Langt de fleste børn har en god sprogforståelse, når de begynder i skole – det nye, de skal lære er, at udnytte skriftens kode, at afkode ord. Ved afkodning bevæger man sig fra den skriftligt kodede meddelelse til en identifikation – med alt hvad det indebærer af genkendelse af ordenes generelle betydning, lyd og grammatiske egenskaber. Afkodning er ikke blot en omkodning, - men leder til en forståelse af ordene.

Dansk bogstavskrift bygger på fire principper, det fonematiske princip, betingede udtaler, det morfematiske princip og ordspecifikke udtaler (f.eks. dig, jeg, bureau). At tilegne sig afkodningsstrategier, fylder mest i indskoling, men eleverne udvikler afkodningsstrategier gennem hele skoleforløbet. Derfor skal der være fokus på ords stavemåde gennem hele skoleforløbet – ikke blot for at eleverne lærer at stave korrekt, men også fordi det er en vigtig del af den flydende læsning og læseforståelsen.

Flydende læsning

Flydende læsning er evnen til at læse sammenhængende tekst hurtigt, automatisk og uanstrengt med en god prosodi. Flydende læsning er med andre ord hurtig læsning, der foregår med en ringe grad af opmærksomhed på afkodning.

Flydende læsning er resultat af en udviklingsproces, der omfatter automatiserede afkodningsfærdigheder, som gør det muligt at forstå en tekst. Når en elev forstår at kontrollere sit læsetempo i forhold til en teksts sværhedsgrad, vil den flydende læsning vise sig i form af en præcis, relativt hurtig og udtryksfuld oplæsning. Evnen til en sådan oplæsning afspejler og bidrager til læseforståelse. Samme evne indgår og danner grundlag for læseforståelse ved en sikker og hurtig stillelæsning.

Der er tradition for at udvikle den flydende læsning ved selvstændig stillelæsning f.eks. 20 minutter eller 10 sider om dagen. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt effektivt, hvis man bruger selvstændig stillelæsning som

eneste metode til at udvikle flydende læsning. Det gælder specielt for elever, der ikke har udviklet tilstrækkelige ordafkodningsstrategier.

Gentaget oplæsning med feedback, som inkluderer støtte og hjælp fra lærere, kammerater eller forældre, har en signifikant og positiv indflydelse på afkodning, flydende læsning og læseforståelse. Der findes forskellige metoder til gentaget læsning, som egner sig til mange klassetrin og passer til såvel gode som svage læsere.

Ordkendskab

Kendskab til de ord, der indgår i en tekst er den faktor, der har størst betydning for læseforståelsen. Derfor skal der i alle fag være fokus på ordkendskab.

Læseforståelse (strategier og tekststrukturer)

Der arbejdes med læseforståelse gennem hele skoleforløbet. Læseforståelse involverer såvel sproglige som kognitive processer, som interagerer, mens teksten læses.

Læseforståelsesstrategier er en mental aktivitet, som læseren anvender for at kunne forstå en før, under og efter læsning. Den gode læser veksler ubevidst mellem en række forståelsesstrategier ved læsning af en tekst: Det kan være at aktivere sin baggrundsviden, at stille spørgsmål til teksten, at anvende sin viden om teksttypen for derved lettere at kunne forstå den sproglige opbygning og koblingerne i teksten.

Den svage læser har et meget lille repertoire af læseforståelsesstrategier, og hvis den valgte strategi ikke hjælper til forståelse, vil den svage læser i stedet ofte vælge at læse videre i teksten, selvom forståelsen svigter.

Læseudvikling

Læsning giver adgang til en ny verden, og det at lære at læse er et vigtigt skridt i et barns liv.

Læseudviklingen er i høj grad afhængig af, hvilken undervisning eleverne får og de erfaringer, de bringer med sig og gør.

At lære at læse er en proces, der kan beskrives i stadier, selvom ikke alle børn gennemgår stadierne på samme måde, i samme rækkefølge og med samme tempo. Der er blandingsformer af forskellige faser på forskellige udviklingsniveauer.

Legelæsning – logografisk – visuel læsning

En del børn begynder allerede i børnehavealderen at vise tegn på bevidsthed om sprogets form. De rimer, leger med sproglyde, får en fornemmelse af om et ord er kort eller langt, at ord kan klappes i stavelser osv.

Børn husker og genkender ord uden at kunne læse dem alfabetisk. De kan skrive nære og kære ord og genkende dem, når de ser dem.

Alfabetisk – fonemisk læsning

I denne fase rettes opmærksomheden på det skrevne sprog. I læseundervisningen arbejdes der med bla. med et funktionelt bogstavkendskab. Eleverne får indsigt i, hvordan et ord kan opdeles i lyde (analyse) og at lydende kan sættes sammen til ord (syntese) Forskning viser, at syntetisk lydmetode er særdeles effektiv i den første bogstav – og læseundervisning.

Ortografisk - morfemisk læsning

Afkodningen udvikler sig i denne fase til en kvalitativ anderledes og mere avanceret afkodning, hvor ordene genkendes som ortografiske mønstre som regelmæssigheder i skriften – både stavemønstre og morfematiske mønstre som f.eks. bøjningsendelser. I læseundervisningen arbejdes med sikkerhed og hastighed.

Strategisk læsning

Traditionelt betragtes læseforståelse som noget, der sker af sig selv. Forskning viser imidlertid, at det er nødvendigt, at der undervises i læseforståelsesstrategier gennem hele skoleforløbet for at fremme en aktiv, bevidst og strategisk læsning.

Fælles mål og læsning

Fælles mål fasttæller nationale mål for, hvad børnene skal lære i 0.klasse og skolens fag og emner gennem hele skoleforløbet. Kompetencemålene er bindende mål og skal være styrende for læseundervisningen gennem hele skoleforløbet i dansk og alle de andre fag.

Kompetencemålene for læsning:

1.-2. klasse	3-4. klasse	5.-6. klasse	7.-9. klasse
Eleven kan læse enkle tekster sikkert og bruge dem i hverdagsammenhænge	Eleven kan læse multimodale tekster med henblik på oplevelse og faglig viden	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Eleven kan styre og regulere sin læseproces og diskutere teksters betydning i deres kontekst

I Fælles Mål i dansk er der opmærksomhedspunkter inden for bl.a. læsning. Det er områder, som forskningen viser, er grundlæggende for at eleverne kan tilegne sig læring i alle fag.

Opmærksomhedspunkterne beskriver det forventede minimumsniveau inden for målene, for at eleven kan følge med i undervisningen. Opmærksomhedspunkterne relaterer til de forskellige stadier i læseudviklingen.

Opmærksomhedspunkter for læsning og fremstilling

0.klasse	2.klasse	4.klasse	6.klasse
Eleverne kan genkende alle bogstavernes form, navn og lyd (undtagen q, w, x og z)	Eleven kan læse lydrette (f.eks. to, bus, og sofa) og almindelige ikke-lydrette ord på én og to stavelser (f.eks. pige og komme). Eleven kan formulere sammenhængende sætninger.	Eleven kan læse tekster om et velkendt fagligt emne med ca. 120 ord pr. minut. Eleven kan formulere en sammenhængende tekst med en tydelig tekststruktur f.eks. en beretning eller en beskrivelse af et velkendt fænomen.	Eleven kan opdage egne forståelsesvanskeligheder og anvende relevante strategier til at afhjælpe dem og få overblik over teksten (f.eks. afklare ukendte ords betydning, anvende grafiske modeller eller stille spørgsmål til tekstens indhold)

Hvis en elev ikke opnår det niveau, der er beskrevet i opmærksomhedspunktet, skal læreren gå i dialog med skoleledere og skolens ressourcepersoner om, hvordan eleven kan hjælpes.

I de enkelte fag er der beskrevet mål for læsning, og det tværgående emne Sproglig udvikling skal indgå i alle fag. Igennem hele skoleforløbet skal alle elever løbende udvikle deres mundtlige og skriftlige sprogfærdigheder, for at de kan deltage aktivt i skolens undervisning og klare sig godt fagligt og socialt.

Fælles Mål, dansk: <https://www.emu.dk/omraade/gsk-l%C3%A6rer/ffm/dansk>

Sprogundervisning i 0.klasse

I 0.klasse lægges grunden for alle fagene i skolen. Målet for kompetenceområdet Sprog, *Eleven er opmærksom på forskellige måder at anvende sprog på*, udfoldes i 6 obligatoriske områder.

- Samtale – fokuserer på, at eleverne tilegner sig færdigheder i de grundlæggende sproglige handlinger at lytte, tale og spørge
- Fortælling – fokuserer på at eleverne kan gengive indholdet af tekster
- Sproglig bevidsthed – fokuserer på, at eleverne får mulighed for at reflektere over sproget
- Skrivning – fokuserer på fremme elevernes indsigt i, at skrivning er en skriftlig kommunikationsform, der handler om at udtrykke et budskab. Der fokuseres på det alfabetiske princip, samt hvordan ord sættes sammen til sætninger
- Læsning – fokuserer på, at eleverne får mulighed for gennemleve følgende læseudvikling: legelæse - logografisk/helordslæsning – alfabetisk læsning.
- IT og digitale medier – fokuserer på, at eleverne lærer om ikoner og værktøjsfunktioner i digitale medier.

I begyndelsen af 0. kl er det obligatorisk, at der laves en sprogvurdering på alle elever, så undervisningen fra begyndelsen kan tilrettelægges ud fra den enkelte elevs sproglige forudsætninger. Undervisningen i 0.kl skal rettes mod sprogudvikling og forskellige udtryksformer. Arbejdet med sprog skal indgå i alle temaer hen over året, så eleverne udvikler kendskab til temaernes særlige sprogbrug – herunder fagsprog. Dette gør at de kan forstå og udtrykke forskellige detaljer og niveauer af udsagn.

Tiltag

Det fundament for læring, der lægges i 0. klasse skal skolens øvrige fag bygge videre på. Derfor er det vigtigt, at eleverne får videreudviklet og nuanceret deres ordforråd og begrebslige forståelse.

Arbejdet med sproglig opmærksomhed skal tage udgangspunkt i funktionelle sammenhænge, hvor arbejdet giver mening for børnene, når de skal lege og eksperimentere med rim, rytme, sproglyde, smage på første lyd i ord. Eleverne skal have kendskab til bogstavernes lyd, form og navn, og kunne anvende disse i ord og sætninger med egen håndskrift og på computer.

Syntetisk lydmetode inddrages, når eleverne skal lære at sætte lyde (bogstaver) sammen til ord.

Eleverne skal lege og eksperimentere med at producere og læse små tekster for sig selv og eller andre. Samtidig skal alderssvarende forlagsproduceret materiale være tilgængeligt. Eleverne skal ligeledes lege med sætningsdannelse, så sætningerne bliver mere nuancerede og komplekse.

Højtlesning har stor betydning for elevernes sproglige udvikling. Højtlesning giver anledning til samtaler, hvor eleverne udvikler ordforråd, begreber og viden om verden. Samtidig har det stor betydning for elevernes læseudvikling, at de har erfaringer med skriftsproget.

Opmærksomhedspunkt for 0. klasse

Eleverne kan genkende alle bogstavers form, navn og lyd (undtagen q, w, x og z)

Fælles Mål, Børnehaveklassen, læseplan og vejledning:

<https://www.emu.dk/modul/b%C3%B8rnehaveklassen-%E2%80%93-f%C3%A6lles-m%C3%A5l-%C3%A6seplan-og-vejledning>

Fælles Mål i dansk

Selvom Fælles Mål i dansk er opdelt i fire kompetenceområder, læsning, fremstilling, fortolkning og kommunikation, skal kompetencemålene ikke opfattes som isolerede fra hinanden. Læsning og skrivning indgår i mange læseprocesser, men beskrives i faget dansk som selvstændige kompetenceområder.

Læsning, skrivning og mundlighed er parallelle processer, der udvikles i en sammenhængende progression. Eleverne udvikler deres skrivefærdigheder ved at læse, og deres læsefærdigheder ved at skrive. F.eks. er genarbejdet både læse- og skriveaktivitet. Som introduktion til at skrive i en bestemt genre er læsning af gode eksempler med efterfølgende drøftelse af sprog og virkemidler en god inspiration. Omvendt får man lettere øje på genretræk i en læsetekst, hvis man har skrevet opgaver med visse genretræk.

I dansk lægges grundlaget for, at eleverne tilegner sig de nødvendige faglige læse- og skrivestrategier, der er nødvendige for at lære i alle skolens fag.

Der skal gives tid og rum til læsning i skoletiden. I hele skoleforløbet afsættes der tid til at gå på skolebiblioteket. Dansk og skolebibliotekar har et fælles ansvar for at eleverne udvikler gode læserutiner. De må vejlede eleverne og opmuntre dem til selvstændig læsning og give tid og rum til læsning i skolen.

Læseindlæring, automatisering, konsolidering og fortsat læseudvikling tager tid og kræver sin væsentlige del af den samlede undervisningstid.

Fælles mål for dansk i 1.-2. klasse

Kompetencemål for 2. klasse:

Læsning: Eleverne kan læse enkle tekster og bruge dem i hverdagsammenhæng.

Fremstilling: Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i nære og velkendte situationer

Elevernes læseudvikling ses i sammenhæng med skriveudviklingen og det er derfor vigtigt at medtænke begge elementer i varierede og målrettede læringsforløb. Eleverne kender fortællende og informerende teksters struktur og ved dermed, at tekster har forskellige formål og budskaber. Det er vigtigt at arbejde med før- under og efter- læse og skriveaktiviteter og tydeliggøre processen.

Hovedvægten lægges på arbejdet med elementære læse- og skrivefærdigheder i dansk. Læsning og skrivning betinger hinanden og skal derfor udvikles i et tæt sammenspil.

Tiltag på 1.-2. klassetrin

Læsning

- Systematisk og direkte undervisning i bogstavernes standardudtale og efterhånden de mest almindelige betingede udtaler
- Undervisning i og støtte til at udvikle forskellige ordlæsestrategier som lydbaserede strategier herunder syntesedannelse, rimalogier, og kontekstrelaterede strategier.
- Træning i at læse ord i tekster. Eleverne skal efterhånden kunne højtlyse tekster med 90% rigtighed. Ved slutningen af forløbet skal de kunne stillelæse tekster med 100 ord pr. minut og tekster med fagligt indhold med over 60 ord pr. minut.
- Læsning på tre niveauer: Lærerens oplæsning af god litteratur, så eleverne får gode læseoplevelser, lytter til stimulerende og udviklende sprog. Elevernes fælles læsning, hvor der arbejdes med såvel afkodning, sprogforståelse som læseforståelse. Læsning på elevens eget niveau – både som almindelig stillelæsning som perioder med gentaget læsning.
- Et par gange i løbet af året arbejdes med et samlet læsekursus for hele klassen. Rammen kan fx være en periode på 3-4 uger med 1-2 timers daglig læsning i klassen og evt. hjemme. Der skal være mange tekster til rådighed af forskellig sværhedsgrad, og der skal være både skønlitterære bøger og fagbøger.
- Sprogaktiviteter der fokuserer på bl.a. ords betydning, antonymer, synonymer, ordsprog og talemåder etc.
- Undervisning i tekstforståelse. Der arbejdes især med forforståelse, så eleverne lærer at udnytte deres baggrundsviden i læseprocessen. Der arbejdes så småt med genkendelse – fortællende og informerende tekster.

Fremstilling

- Fremstilling af tekster, billeder og lyd. Teksterne kan tage udgangspunkt i elevernes fantasi, oplevelser, erfaringer og nyt fagligt stof.
- Arbejde med identifikation af hyppigt forekommende stavefejl og u hensigtsmæssige formuleringer.

Opmærksomhedspunkter 2. klasse

- Eleven kan læse lydrette ord (f.eks. to, bus, sofa) og almindelige ikke-lydrette ord på en og to stavelser (f.eks. pige, komme)
- Eleven kan formulere sammenhængende sætninger både mundtligt og skriftligt, og har viden om ord og udtryk i tekster, instruktioner og opgaver.
- Eleven kan stave lydrette og almindelige ikke-lydrette ord.

Fælles mål i dansk 3.- 4. klasse

Kompetencemål for 4. klasse:

Læsning: Eleven kan læse multimodale tekster med henblik på oplevelse og faglig viden

Fremstilling: Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i velkendte faglige situationer

Eleverne skal gennem undervisning videreudvikle deres læsning i alle fag i forhold til ordforråd, læsestrategier og hastighed, så eleverne opnår sikkerhed i læsning. Derfor skal de grundlæggende læsefærdigheder udvikles så, eleverne bliver i stand til at benytte sikre, automatiserede afkodningsstrategier og læseforståelsesstrategier.

Efterhånden som læsningen bliver flydende med god forståelse bliver læsning et redskab som eleverne anvender og udvikler i læseprocessen i alle skolens fag.

Læsning og skrivning betinger fortsat hinanden og skal udvikles i et tæt samspil.

Det er vigtigt at læselysten stimuleres, så elevernes frivillige, selvstændige læsning bliver en del af deres hverdag.

At blive en dygtig læser kræver stadig systematisk og direkte undervisning, og det er derfor alle læreres ansvar at give eleverne mulighed for at udvikle deres ordforråd, de læsestrategier og redskaber, der er relevante for netop deres fag. Der skal arbejdes målrettet med læselyst og læsekultur i alle fag.

For at give alle elever lige muligheder for at anvende læsning som et redskab, er det vigtigt, at de elever, der har behov for det, får adgang til læse-skriveteknologi og fagbøger digitalt. Eleverne skal have mulighed for at tilegne sig alderssvarende sprog og viden lyd – og digitale tekster, og for at producere skriftsproglige multimodale tekster ved hjælp af digitale kommunikationsformer.

Tiltag på 3.-4. klassetrin

Læsning

- Undervisning i og støtte til læsning af morfologisk komplekse ord ved direkte arbejde med ved hjælp af morfologiske strategier.
- Læsekurser med henblik på at udvikle flydende læsning. Der arbejdes med prosodi, ordlæsning, oplæsning, gentaget læsning med feedback såvel som stillelæsning i et varieret udvalg af forskellige teksttyper.
- Sprogaktiviteter, hvor der fokuseres på ordkendskab både i bredden og i dybden. Der arbejdes med over-og underbegreber, på at forstå og forklare nye ord, grafiske modeller/ ordkort.
- Undervisning i og støtte til at udvikle læseforståelsesstrategier. Eleverne arbejder med før-læseaktiviteter som f.eks. at aktivere forhåndskendskab til tekstens emne, at forudsige, finde og

udnytte signaler i teksten om, hvordan indholdet hænger sammen på tværs af teksten, underlæseaktiviteter som opsummering, og efter-læseaktiviteter som genfortælling i såvel skrevne som multimodale tekster. Eleverne skal i stigende grad blive i stand til at forbinde tekstens informationer med deres egen viden /danne inferencer.

Fremstilling

- Fremstilling af sammenhængende multimodale tekster. Fokus på beskrivende og berettende fremstillingsformer.

Opmærksomhedspunkter for 3.-4. klasse:

- Eleven kan læse tekster med et velkendt fagligt emne med ca. 120 ord pr. minut
- Eleven kan formulere en sammenhængende tekst med en tydelig tekststruktur f.eks. en beretning eller en beskrivelse af et velkendt fænomen

Fælles mål i dansk 5. – 6. klasse

Kompetencemål for 5.- 6. klasse:

Læsning: Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge

Fremstilling: Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i formelle situationer

Der lægges vægt på elevernes fortsatte arbejde med udvikling af ordforråd og begreber. Læsning og skrivning udvikles i et fortsat samspil, og eleverne skal vænnes til at iagttage tekststrukturer og genretræk og reproducere dem i egne tekster. Elevernes færdigheder i at læse og fremstille, herunder skrive, stave og formidle, skal udvikles og konsolideres i arbejdet med alle typer tekster.

Der stilles større krav til elevernes evne til at undersøge, systematisere, strukturere og vurdere indholdet i de tekster, de arbejder med. Eleverne skal kunne overvåge egen læseforståelse og revidere egen arbejdsproces, når de læser og fremstiller tekster, og de skal kunne perspektivere tekster i forhold til andre tekster. Eleverne skal udvikle et fagsprog, så de kan udtrykke sig om egen læreproces ved fx at sætte ord på brugen af læseforståelsesstrategier, skrivestrategier og analyseredskaber til fortolkning og kommunikation.

At blive en dygtig læser kræver stadig systematisk og direkte undervisning, og det er derfor alle læreres ansvar at give eleverne mulighed for at udvikle deres ordforråd, de læsestrategier og redskaber, der er relevante for netop deres fag. Der skal arbejdes målrettet med læselyst og læsekultur i alle fag.

For at give alle elever lige muligheder for at anvende læsning som et redskab, er det vigtigt, at de elever, der har behov for det, får adgang til læse-skriveteknologi og fagbøger digitalt. Eleverne skal have mulighed for at tilegne sig alderssvarende sprog og viden lyd – og digitale tekster, og for at producere skriftsproglige multimodale tekster ved hjælp af digitale kommunikationsformer

Tiltag i 5.-6. klasse

Læsning:

- Træning i at læse både kendte og ukendte ord i såvel skøn som informerende tekster og på den udvikle flydende læsning. Eleverne skal kunne stillelæse lette tekster for aldersgruppen flydende og med god forståelse med omkring 200 ord pr. minut. Tekster med nyt indhold læses med omkring 140 ord. Pr minut.
- Sprogaktiviteter, hvor der fokuseres på tekstens centrale ord og begreber. Der arbejdes med at udlede ords betydning ud fra konteksten og ud fra ords betydningsdele.
- Undervisning i tekststrukturer som f.eks. årsag/følge, problem/ løsning, sammenligning – ens/ modsætninger, så eleverne kan bruge strukturer i teksten til at få overblik over, opsummere og sammenfatte indholdet. Eleverne skal lære at bruge grafiske modeller som redskab til at få overblik over teksten og komplekse faglige fremstillinger eller problemstillinger.
- Der arbejdes med læseformål, læseindstilling og læseprocessens faser (før, under og efter), så eleven lærer at overvåge forståelsen teksten
- Et par gange i løbet af året arbejdes med et samlet læsekursus for hele klassen. Rammen kan fx være en periode på 3-4 uger med 1-2 timers daglig læsning i klassen og evt. hjemme. Der skal være mange tekster til rådighed af forskellig sværhedsgrad, og der skal være både skønlitterære bøger og fagbøger.

Fremstilling:

- Eleverne skal lære at arbejde med kommenterende og forklarende fremstillingsformer både i tekst, lyd og billede.
- Undervisningen skal fokusere på fremstilling af fagtekster og på skelnen mellem hensigterne med disse. Undervisningen skal tydeliggøre forskelle mellem kommenterende fremstillingsformer, hvor eleverne skal forholde sig til andre tekster eller temaer – og forklarende fremstillingsformer, hvor de forklarer, hvordan et fænomen hænger sammen.

Opmærksomhedspunkter for 5.-6.klasse:

- Eleven kan læse tekster med et velkendt fagligt emne med ca. 120 ord pr. minut
- Eleven kan formulere en sammenhængende tekst med en tydelig tekststruktur f.eks. en beretning eller en beskrivelse af et velkendt fænomen

Fælles mål i dansk 7. – 9. klasse

Kompetencemål for 7.-9. klasse:

Læsning: Eleven kan styre og regulere sin læseproces og diskutere teksters betydning i deres kontekst

Fremstilling: Eleven kan udtrykke sig forståeligt, klart og varieret i skrift, tale, lyd og billede i en form, der passer til genre og situation

I overbygningen bygges videre på de læsefærdigheder, eleverne har udviklet på mellemtrinnet.

At blive en dygtig læser er en livslang proces, og det kræver stadig systematisk undervisning. Det er derfor forsat alle læreres ansvar at give eleverne mulighed for at udvikle læsestrategier og ordforråd, der er relevante for de forskellige fag. Gennem undervisning konsoliderer og udvikler eleverne deres faglige ordforråd og læsestrategier. Eleverne vedligeholder og udvikler forsat hensigtsmæssige læserutiner, så den flydende læsning og læsehastighed stadig er i udvikling.

Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne arbejder systematisk med analyse af teksters indhold, struktur, formål og kommunikationssituation og derved opnår en sammenhængende og detaljeret forståelse af det, de læser.

I undervisningen skal grafiske modeller indgå som redskab til at skabe overblik over komplekse faglige fremstillinger eller problemstillinger. Det kan være en rækkefølge af begivenheder, som ikke er fremstillet kronologisk eller en kompliceret og detaljeret beskrivelse af en udvikling eller en diskussion.

Lærerteamets fælles fokus på elevernes læsefærdigheder og klassens faglige læsning er stadig en vigtig del af elevernes læseudvikling. I overbygningen arbejdes der med mere avancerede aktiviteter, og det er nødvendigt, at teamet drøfter og afklarer, hvilke færdigheder og strategier der skal arbejdes med hvor og hvornår.

Læsning og fremstilling udvikles stadigt i et samspil. Eleverne får en dybere forståelse og øget faglig læring gennem skriftlig formidling i fagenes teksttyper, og bliver bedre skribenter ved læsning af de teksttyper, der er relevante for faget.

De elever, der har behov for det, skal have adgang til læse-skriveteknologi. Dvs. de har fagbøger elektronisk, at de skal have mulighed for at tilegne sig alderssvarende viden gennem it og medier. Samtidig opnås ved brug af teknologi mulighed for at benytte ordbogsopslag ved skrivning.

Et godt pejlemærke for læsehastighed er, at eleverne kan læse lette tekster for aldersgruppen flydende med god forståelse med omkring 250 ord pr. minut og tekster med nyt fagligt indhold med omkring 170 ord pr. minut.

Tiltag 7.-9. klasse

Læsning

- Træning i at afpasse læsetempo efter læseformål, tekstens sproglige og indholdsmæssige sværhedsgrad. Eleverne skal kunne læse lettere tekster for aldersgruppen flydende og god forståelse med omkring 250 ord pr. minut og tekster med nyt fagligt indhold med omkring 170 ord på. minut.
- Eleverne skal lære at vurdere, hvilket perspektiv en tekst har på et emne. De skal kunne vurdere og forklare forskelle og ligheder mellem tekster i forhold til fx fremstillingsformer, holdninger, og argumenter.
- Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne arbejder systematisk med analyse af teksters indhold, struktur, formål og kommunikationssituation og derved opnår en sammenhængende og detaljeret forståelse af det, de læser.
- I undervisningen skal grafiske modeller indgå som redskab til at skabe overblik over komplekse faglige fremstillinger eller problemstillinger. Det kan f.eks. være en rækkefølge af begivenheder, som ikke er fremstillet kronologisk eller en kompliceret og detaljeret beskrivelse af en udvikling eller en diskussion.
- Et par gange i løbet af året arbejdes med et samlet læsekursus for hele klassen. Rammen kan fx være en periode på 3-4 uger med 1-2 timers daglig læsning i klassen og evt. hjemme. Der skal være mange tekster til rådighed af forskellig sværhedsgrad, og der skal være både skønlitterære bøger og fagbøger.

Fremstilling

- Eleverne skal lære at fremstille sammenhængende tekster i forskellige genrer og stilarter.
- Undervisningen skal give eleverne erfaringer med at udarbejde opinionstekster, fx læserbreve og diskussionsoplæg, og arbejde med argumenterende fremstillingsformer. Der skal også arbejdes med ekspressive, jeg-orienterede tekster, fx klummer, erindringer, blog, dagbog, selvpræsentation m.v., hvor eleverne filosoferer, funderer og tænker over egen situation, udvikling, egne tanker og forestillinger.
- I undervisningen skal eleverne møde en variation af opgavetyper, således at eleverne kan fremstille tekster til forskellige modtagergrupper. I arbejdet med større multimodale produktioner skal der være fokus på efterproduktion i form af at bearbejde materialet; udvælge, sortere, redigere og fx arbejde med billedredigering, underlægningsmusik og lydeffekter.
-

Opmærksomhedspunkter for 7.- 9.klasse

- Eleven kan foretage basal korrektur på sprog, stavning, tegnsætning og layout.

Sproglig udvikling - Faglig læsning og skrivning i alle fag

Sproglig udvikling er et tværgående tema i Fælles Mål og er som sådan en obligatorisk dimension i fagene. I fagene arbejdes målrettet med tilegnelse af fagets sprog, ordforråd og tekster, så eleverne bliver dygtige til at tilegne sig det faglige indhold og kommunikere mundtligt og skriftligt i fagets sprog

Fagenes tekster har generelle sproglige træk på tværs af fag og træk, der er specifikke for det enkelte fag, og fordi fagenes sprog mest effektivt tilegnes i meningsfulde sammenhænge, dvs. samtidig med at eleverne tilegner sig fagets indhold, er faglærerne nøglepersoner i udviklingen af elevernes faglige sprog, læse- og skrivefærdigheder.

I vejledningen til sproglig udvikling formuleres det gensidige afhængighedsforhold mellem sprog – og fagtilegnelse således: *”Man kan sige, at eleverne lærer fag gennem sprog og sprog gennem fag. For at det kan lade sig gøre, skal der opstilles både faglige og sproglige mål for eleverne.*

Undervisningsvejledningen til faget dansk fastslår, at *i dansk lægges grundlaget for, at eleverne udstyres med de nødvendige faglige læsestrategier.... Forpligtelsen til at udvikle elevernes faglige læsning er et fællesanliggende for hele lærerteamet. Alle lærere skal undervise i at anvende tekster og faglige begreber, som er typiske for deres fagområde i hele skoleforløbet. Dette område må løbende drøftes på klasseteamets møder. Man må især være opmærksom på, at den fagfaglige læsning kræver en speciel indføring, fx ved at nye begreber præsenteres inden læsningen, så det ikke er forståelse af disse, der blokerer for elevens tilegnelse af fagligt stof.* En vigtig del af læsefærdigheden er paradoksalt nok også at finde ud af, hvad man ikke skal læse – ved at læse bevidst og med et bestemt formål.

I skolernes handleplaner for læsning og skrivning skal der være retningslinjer for den faglige læsning i samtlige fag.

Nøglekompetencerne i den faglige læsning

Som tidligere nævnt består elevernes samlede læsekompetence af fem kompetenceområder.

I den faglige læsning indgår fire af de fem områder:

- Afkodning – der skal læres mange nye ord i fagene – også at læse dem umiddelbart, så afkodningen af nye fagord og begreber ikke lægger beslag på opmærksomheden.
- Flydende læsning – at kunne læse flydende er en flaskehals i den faglige læsning. Teksternes sværhedsgrad og kompleksitet afpasses efter elevernes læseniveau. Ordblinde elever og elever med ordblindelignende vanskeligheder skal have mulighed for at læse teksterne med it-kompenserende hjælpemidler.
- Ordkendskab – fagets faglige og førfaglige ordforråd og begreber er et kerneområde i den sproglige udvikling i fagene. Kendskab til tekstens ord og begreber er den enkeltfaktor, der har størst betydning for forståelsen af teksten. Eleverne skal kunne anvende centrale fagord og begreber i tale og skrift samt have viden om centrale fagord og begreber. Eleverne skal ligeledes lære førfaglige ord og hverdagsbegreber, som har en specifik betydning i faget. Eleverne skal ydermere arbejde med ordforståelsesstrategier til selvstændig tilegnelse af nye ord (fx

semantiske/morfologiske analyser, udnyttelse af konteksten til forståelse af ord samt ordbogsbrug). Endelig skal eleverne oparbejde metakognitiv bevidsthed i forhold til tilegnelsen af nye ord.

Eleverne skal beherske et stort og varieret ordforråd inden for både almene og faglige områder. Typisk behersker nogle elever, fx tosprogede elever, nogle sprogområder og har ord for nogle begreber på deres modersmål og for nogle andre på dansk. Derfor er det vigtigt at skelne mellem ord og begreber. At elever ikke kender et bestemt ord, er ikke ensbetydende med, at de ikke kender begrebet – eleven kan udmærket have tilegnet sig begrebet, men eleven skal gennem forskellige øvelser og lignende arbejde med både ord og begreber, så det bliver en aktiv del af elevens ordforråd.

Ordforråd er – for alle elever, også tosprogede elever – imidlertid ikke blot et spørgsmål om, hvor mange ord en elev kender (kvantitet), men også om, hvor sikkert kendskabet er (kontrol), og om eleven kan anvende ordet i den rette sammenhæng (kvalitet). Dybdeforståelse af et ord indebærer fx kendskab til ordets stavemåde og dets udtale samt til betydningsrelationer som synonymy, antonymer, homonymer, over- og underbegreber og associationer. På vejen mod en sådan dybdeforståelse er der tale om forskellige grader af delforståelse af ord, da ordforrådstilegnelse foregår som en gradvis tilnærmelse til den præcise og nuancerede forståelse af ordet.

Netop fordi fagord og begreber er afgørende for forståelsen af fagenes tekster og lærerens mundtlige formidling af faget, skal læreren understøtte elevernes tilegnelse af disse. De allervigtigste ord og begreber skal eleverne arbejde grundigt med i udfyldelsen af ordkort og andre grafiske modeller. De øvrige nye fagord og begreber må læreren lave elevvenlige forklaringer til, så eleverne kan læse sig til en simpel faglig definition af ordet før og under læsning af fagteksten, hvori ordene indgår.

Fagord er ofte lange sammensatte ord, fx borgerrettighedsforkæmper, levevilkårsundersøgelse og trosbekendelse. Historielæreren kan fx støtte eleverne ved at give dem indsigt i, hvilken information morfemerne i ordet bidrager med til forståelsen af det samlede ord. At kunne skille ordet ad og forklare, at en borgerrettighedsforkæmper er en person, som kæmper for rettigheder til borgerne, er et væsentligt skridt på vejen til forståelsen af ordet.

- **Læseforståelse**

Et godt kendskab til tekstens ord og begreber er ikke tilstrækkeligt til et godt læseudbytte. Kendskab til fagets teksttyper er også en vigtig faktor. Formålet med fagtekster er at informere om et emne. Der er mange træk, der går på tværs af fag, og derfor kan mange læse- og skrivestrategier bruges på tværs af fag. Men det enkelte fag har også sine særlige regler og måder at udtrykke sig på i den faglige formidling. Dette ses bl.a. ved de teksttyper, som præger de forskellige fag. Det er lærerens opgave at undervise eleverne i, hvad teksternes formål er, og dermed hvad eleverne kan forvente sig af de forskellige teksttyper, og hvilke strategier, der er relevante i læseprocessen – før – under og efter læsning. Nedenstående oversigt findes i Sproglig udvikling – vejledning.

Teksters formål og struktur	Færdigheds- og vidensmål	
<p>Informerende teksttypers formål og struktur</p> <p>Anvendelse af viden om teksttyper i den faglige læsning og skrivning:</p> <p>a. Strategier til forberedelse af læsning/skrivning</p> <p>b. Strategier til fokusering og fastholdelse af centrale informationer i læsningen</p> <p>c. Strategier til bearbejdning af tekstinformationer (grafiske figurer, resumé, overskrifter til afsnit)</p> <p>d. Anvendelse af viden om teksttypers formål og struktur i styring og regulering af læse-/skrivearbejdet:</p> <p>e. Styring og regulering af læsearbejdet</p>	<p>"Eleven kan skabe overblik over berettende fagteksters indhold"</p> <p>"Eleven kan danne sig et indledende overblik over forskellige læse/skriveopgaver"</p> <p>"Eleven kan fokusere på og fastholde centrale faglige informationer i tekster"</p> <p>"Eleven kan gengive teksters faglige sammenhæng i enkle grafiske figurer"</p> <p>"Eleven kan afpasse sin læsning efter teksters indholdsmæssige kompleksitet"</p>	<p>"Eleven har viden om den berettende teksttypes formål og struktur"</p> <p>"Eleven har viden om strategier til at forberede forskellige læse/skriveopgaver"</p> <p>"Eleven har viden om enkle notatteknikker"</p> <p>"Eleven har viden om enkle grafiske figurers formål og struktur"</p> <p>"Eleven har viden om metoder til at afhjælpe forståelsesproblemer under læsning"</p>

Yderligere inspiration: www.emu.dk/modul/sproglig-udvikling-vejledning

Inspiration til tilrettelæggelse af forløb, det gradvist støtter, udbygger og konsoliderer eleverne sproglige udvikling

Det kan anbefales at tilrettelægge undervisningen med før- under og efteraktiviteter, der stilladserer elevernes tilegnelse af både det faglige indhold og det sprog, som faget formidler sin viden igennem. Følgende opbygning af et undervisningsforløb kan bruges som inspiration.

1. Hands-on-aktiviteter, hvor eleverne skal have erfaringer med det faglige emne – og samtidigt bygge videre på tidligere erfaringer og viden.

Denne fase er en åbning af det faglige emne. Aktiviteter som f.eks. at se film, høre en fortælling, besøge et museum etc.

2. Mundtlig og/eller skriftlig rekonstruktion af aktiviteten, hvor eleverne bruger deres hverdagsprog

I denne fase fastholdes aktiviteten fra før i form af f.eks. et referat – individuelt, parvis eller på klassen

3. Undersøgelse

I denne fase udbygger eleverne deres faglige viden. Fasen indeholder de aktiviteter, der normalt opfattes som centrale fagligt set. Det er ofte den længste fase, fordi der her lægges lang række aktiviteter, hvor emnet undersøges.

4. Læsning af fagtekst

Først i denne fase inddrages den tekstbaserede læring. Se nedenstående afsnit om læseguide

5. Fremstilling og formidling af ny viden

I denne fase formidles den nye viden gennem skrivning. Eleverne konstruerer faglige tekster, PowerPoints eller multimodale produktioner. Se nedenstående afsnit om skrivedidaktik.

Inspiration til arbejdet med den faglige læsning og skrivning – Tekstbaseret læring.

Nedenstående afsnit vedrørende læseguides og en tydelig formuleret skrivedidaktik er en inspiration til det målrettede arbejde med tekstbaseret læring.

Læseguide

En læseguide er et redskab, som læreren kan bruge til at stilladsere elevernes læsning af faglige tekster. Den har til formål at tydeliggøre hvorfor og hvordan en elev skal læse en given tekst. Læseguiden formulerer det faglige udbytte, som eleverne skal opnå ved at læse teksten, og hvad de skal rette deres opmærksomhed og mentale aktivitet mod i teksten for at opnå et udbytte. Så en læseguide er både et stilladseringsredskab og en rejsefører, der har til formål at effektivisere den faglige læsning og give nyttige erfaringer med tekstbaseret læring:

- gøre det tydeligt for eleverne, hvorfor den faglige tekst skal læses, og hvad de fagligt skal have ud af at læse teksten
- hjælpe eleverne med at læse teksten på en effektiv og hensigtsmæssig måde
- understøtte, at eleverne er aktive under læsningen og forholder sig aktivt til deres forståelse af teksten
- udvælge nødvendige læseforståelsesstrategier og læsemåder

Læseguiden skal være så kort som muligt, genkendelig og let at læse i et klart og lettilgængeligt sprog.

Der er konkrete eksempler på læseformål m.m. fra læseguides i f.eks. naturfag i Jesper Bremholms inspirationshæfte: Læseguide – Hvad, hvorfor og hvordan.

<http://www.videnomlaesning.dk/media/1782/laeseguide-hvad-hvorfor-og-hvordan-jesper-bremholm.pdf>

Skrivedidaktik

Det er vigtigt at arbejde ud fra devisen om, at det er en selvfølge at skrive i alle fag, da fagsproget udvikles ved at skrive forskelligt i forskellige fag. Der skal være klarhed om, hvem der er afsender, sagen, modtager i kommunikationen og hvad formålet er med den skriftlige fremstilling.

Skrivning handler ikke om at lave et produkt, som læreren efterfølgende skal vurdere. Skrivning er en del af elevernes læreproces. De skriver sig til forståelse og viden ligesom de læser sig til forståelse og viden. I rapporten Writing to Read (Graham og Herbert, 2010) fremgår det, at skrivning forbedrer elevernes læring i alle fag! Rapporten anbefaler følgende:

- Lad eleverne skrive om de tekster, de læser
- Undervis eleverne i skrivekompetencer og de processer, der anvendes, når man skriver en tekst
- Lad eleverne skrive meget.

Det er vigtigt, at eleverne udstiller deres produkter – understreg vigtigheden af at skrive – og formidle. Forskningen viser, at læringskurven er høj, når elever formidler deres viden til andre elever.

Følgende skriveidaktik anbefales:

- Tydelige skriveordre: Hvad går opgaven ud på.
- Tydeligt skriveformål: Hvorfor skal eleverne skrive denne opgave.
- Tydelige adfærdsmarkeringer: Hvordan skal der arbejdes.
- Tidsramme: Skriftlighed er en langsom proces, tankerne skal samles for at man kan formulere sig. Der skal afsættes tilstrækkelig tid.
- Stilladsering undervejs: Støtteark i form af skriveskabeloner, feedback, guidning af eleverne
- Afklare afsender, sag, modtageforhold i kommunikationen
- Gode skrivemodeller: Læreren modellerer skriveprocessen og viser vejen frem.

Det er desuden vigtigt at skabe genrebevidsthed hos eleverne, så de kender forskellen på beskrivende, forklarende, berettende/fortællende og argumenterende tekster.

Ligesom læsning består i et før-læse, et under-læse og et efterlæse-arbejde, inddeles skrivning i faserne før-skrivning, skrivning og omskrivning/genskrivning. En vigtig pointe i procesorienteret skrivning er, at skrivning ikke er en lineær proces. Man begynder ikke nødvendigvis med indledningen og afslutter med afslutningen. Man må begynde der, hvor man har mest viden og er mest inspireret. Der er intet i vejen for at vende tilbage til et afsnit flere gange, når man har fået feedback på det. Det første man skriver, er altid et udkast.

Undervisning i læsning og skrivning integreres fortløbende i fagene, og ikke som særlige læse- og skrivekurser, der er adskilt fra den løbende undervisning, da forskningen viser, at udbyttet af sådanne kurser har begrænset effekt. Undervisning i læsning og skrivning skal foregå i faget, for at det har en tydelig effekt. Gennem skrivning udvikles et fagsprog, det bliver elevernes "eget" sprog, hvilket giver adgang til øget til faget og dets tænkning under hensyn fagenes kompetencemål.

Tosprogede elevers sprog – og læseundervisning

Dansk som andetsprog som en dimension i undervisningen indgår i alle fags videns- og færdighedsmål under det tværgående emne sproglig udvikling.

Systematik og fokusering på de fem nøglekompetencer er med til at give læsesucces

- Fonemopmærksomhed
- Udnyttelse af skriftens principper, ikke mindst skriftens lydprincip
- Flydende læsning
- Ordkendskab
- Læseforståelse

Afkodning – fonemopmærksomhed og udnyttelse af skriftens principper

Elever med dansk som andetsprog har som udgangspunkt ikke svagere fonologiske afkodningsfærdigheder end elever med dansk som modersmål. Personer, der testes i afkodningsfærdigheder på et andet sprog end deres modersmål, klarer sig gennemsnitligt på samme niveau (eller bedre) end personer, der har sproget som modersmål. Her er tosprogede elever ligestillede med deres klassekammerater, der har dansk som modersmål.

Man skal kunne læse ord for at forstå skrevne ord. Og man skal forstå skrevne ord for at kunne læse dem. Afkodning og ordkendskab/forståelse er tæt forbundne. Når en elev skal lære at læse på et andetsprog end modersmålet, skal man derfor sikre sig, at de øveord, man anvender i undervisningen er kendte for eleverne. Der indgår rigtig mange lydrette ord i den første læsundervisning, som må betegnes som lavfrekvente for eleverne, f.eks. fil, syl og ly. Derfor skal der være ekstra fokus på ordkendskab i arbejdet med ordlæsefærdigheder – så når eleven kan læse f.eks. fil, så ved eleven også, hvad en fil er.

Flydende læsning, ordkendskab og læseforståelse

Elever der testes i læseforståelse på et andet sprog end deres modersmål, klarer sig gennemsnitligt væsentligt ringere end personer, der har sproget som modersmål. Udfordringen for elever med dansk som andetsprog ligger i nøglekompetencer flydende læsning, ordkendskab og læseforståelse.

I modsætning til fonemopmærksomhed og udnyttelse af skriftens principper, er elever med dansk som andetsprog ikke ligestillet med deres kammerater med dansk som modersmål.

Ordkendskab

Ord er som velcrobolde – jo flere bolde man har, jo flere bolde kan nye sættes sig fast på!

Nedenstående elementer indgår i ordkendskab:

- Semantisk viden – hvor kender man betydning/betydninger af ordet
- Morfologisk viden – hvor godt kender man ordets betydningsbærende enheder
- Fonologisk viden – præcis lagring af ordets fonologiske form
- Syntaktisk viden – ordets ordklasse og funktion i en sætning
- Ortografisk viden – kendskab til ordets stavemåde
- Tilgængelighed – hvor hurtigt kan man tilgå ordet i ordforrådet.

Alle elementer indgår i ordkendskabsundervisning – for elever med dansk som andetsprog er det også vigtigt at afgrænse ordets betydning – nærliggende eksempler på, hvad ordet ikke betyder.

Hvilke ord skal der fokuseres på?

Ord kategoriseres i tre frekvensområder:

Niveau 1: højfrekvente dagligdags ord - f.eks. løbe, børste, frysning

Niveau 2: mellemfrekvente ord, som findes i mange tekster. f.eks. kombinere, indtegne, variere, definition, argumentere, opstilling, forskydning, aflæse. Det er ord der ofte bruges til at forklare med. Dette niveau er typisk for skoleordforrådet. De indgår ofte i det skrevne sprog – og skal bruges flittigt af lærere!

-Niveau 3: lavfrekvente ord, som er begrænset til bestemte domæner. F.eks. karburator, molekyle, stalaktit. Denne type ord forklares ofte i fagtekster.

Direkte undervisning i ordkendskab - hvordan

Nedenstående elementer indgår i direkte undervisning

- **EksPLICIT instruktion** med aktiv elevinvolvering
- Læs/ lyt teksten
- Undervis i at lede efter information om ordet i konteksten
- Undervis i ordets fonologi, morfologi, ortografi og syntaks
- Spørgsmål og stikord til hjælp til at overveje ordets betydning
- Elevvenlig forklaring på ordets betydning (ordbog, andet sprog, billeder)
- Eksempler på ordet i andre kontekster
- Visuel støtte (billeder, ordkendskabskort)
- Mulighed for at omsætte målordets betydning til handling (instruktioner, teater, spil)
- Inddrag kroppen i form af gestik og mimik, en bevægelse. Kroppens hukommelse er stærk!
- **Systematisk repetition** samt opmuntring til at bruge ordet

Læseforståelse

Ud over fokus på ordkendskab bør der være opmærksomhed på elevernes udvikling af og bevidsthed om læsestrategier. Ved læsestrategier forstås de forskellige måder, læseren anvender for at skabe mening i det læste. Strategierne inddeles i tre overordnede strategier:

- Strukturelle strategier: eleven har viden om sprogets opbygning og sprogbrug
- Visuelle strategier: eleven genkender orddele, morfemer, tegnsætning etc.

- Semantiske - og meningssøgende strategier: eleven aktiverer sit ordforråd og viden om verden for at forstå teksten.

Der er (selvfølgelig) stor forskel på, hvor sprogligt sikre elever med dansk som andetsprog er. Sprogligt sikre anvender menage understrategier i deres læseproces, hvormed der sikres en dybere forståelse af teksten.

En vigtig forudsætning for, at elever med dansk som andetsprog kan få et rimeligt læseudbytte er, at de har aktiveret des forforståelse (viden om teksttype og viden om verden), inden tekster læses. Der henvises til yderligere inspiration i afsnittet Sproglig udvikling - Faglig læsning og skrivning i alle fag

Forskningsbaserede anbefalinger til, hvordan lærere og pædagoger kan understøtte sprog-og læseudvikling hos tosprogede elever:

- Have høje forventninger til eleverne
- Give udfordrende sproglige input.
- Introducere nye begreber gradvist.
- Gentage nye begreber i forskellige kontekster.
- Vær systematisk og eksplicit.
- Arbejde ud fra tankegangene om kollaborativ læring.
- Gør brug af forældrearbejde.

Yderligere inspiration:

<https://www.emu.dk/modul/viden-om-sprog-og-l%C3%A6sekompetencer-hos-tosprogede-elever>

Bleses & Højen. Evidensbaserede undervisningsstrategier. Idekatalog med evidensbaserede strategier til tilrettelæggelsen af læseundervisningen af tosprogede børn.

https://www.google.dk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwiGrMO7j43dAhWtI4sKHZv4CHoQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.fvm.dk%2F-media%2Ffiler%2Ffvm%2Fudd%2Ffolke%2Fpdf17%2Fmaj%2F170503-bilag-e-idekatalog-med-evidensbaserede-strategier-til-tilrettelaggen-af-laeseundervisning.pdf%3Fla%3Dda&usg=AOvVaw3pML2_D7Qv0ZjXDDY3SjB3

